

Amateka Ahishwe y'Umurongo wa Mirongo Ine — Nimeru Irindwi

Cumi na Rimwe na Makumyabiri na Kabiri

Jeff Pippenger

2026-04-04

Daniyeli igice cya cumi na kimwe umurongo wa cumi na gatandatu n'umurongo wa makumyabiri na kabiri byombi bihura n'itegeko ryo ku Cyumweru rigiye kuza vuba. Isohozwa ry'umurongo wa cumi mu mwaka wa 1989 ryagejeje ku ntambara ya Ukraina mu mwaka wa 2014, nk'uko byagereranyijwe n'isohozwa ry'intambara ya Raphia yo mu murongo wa cumi na umwe mu mwaka wa 217 mbere ya Kristo. Umurongo wa cumi na umwe kugeza ku murongo wa cumi na gatandatu ni na wo kandi umurongo wa cumi na umwe kugeza ku murongo wa makumyabiri na kabiri; bityo, amateka ahishwe y'umurongo wa mirongo ine, nk'uko agereranywa mu mirongo ya cumi na umwe kugeza ku ya cumi na gatandatu, ni na yo kandi agereranywa nk'amateka y'umurongo wa cumi na umwe kugeza ku wa makumyabiri na kabiri. Amateka ahishwe y'umurongo wa mirongo ine agereranywa n'imurongo ya cumi na umwe kugeza ku wa makumyabiri na kabiri.

Igice cya Cumi na Rimwe kugeza ku cya Makumyabiri na Kabiri

Iyo mateka yahishwe na yo kandi ashikizwa mu bice bya cumi na rimwe kugeza kuri makumyabiri na bibiri byo mu Itangiriro, Matayo, Ibyahishwe n'igitabo cyitwa *The Desire of Ages*. Abo bahamya bane b'ibice “cumi na rimwe kugeza kuri makumyabiri na bibiri” bahuje n'ayo mateka yahishwe, kuko ayo mateka yahishwe ari imurongo ya cumi na rimwe kugeza kuri makumyabiri na ibiri yo muri Daniyeli 11. Hagati muri abo bahamya bane buri gihe herekana ikimenyetso cy'isezerano, bitangirira ku isezerano ry'urupfu rihagarariwe na Nimurodi mu gice cya cumi na rimwe cy'Itangiriro, bikarangirira kuri maraya wa Roma mu gice cya cumi na karindwi cy'Ibyahishwe.

Cumi na karindwi

Uretse Matayo, abagabo bane b'ibihamya bagaragaza ko igice cya cumi na karindwi ari cyo kigereranya hagati y'igihe bashushanya. Umubare cumi na karindwi kandi uboneka incuro eshatu mu buhanuzi butatu bw'imyaka magana abiri na mirongo itanu bwatangiyeye mu wa 457 mbere ya Kristo, 64 na 1776. Imurongo ibiri muri icyo, (uwa mbere n'uwa nyuma) igaragaza hagati y'igihe ubwo umurongo wa mbere wa 457 mbere ya Kristo warangiriraga mu wa 207 mbere ya Kristo, kandi umurongo wa nyuma wa 1776 ukarangirira mu wa 2026. Umwaka wa 207 mbere ya Kristo wari hagati y'intambara za Raphia na Panium, kandi 2026 ni igihe cyo hagati cy'manda ya nyuma ya Perezida wa nyuma wa Leta Zunze Ubumwe za Amerika.

Muri icyo mirongo itatu y'imyaka magana abiri na mirongo itanu, Ptolémée yamaze ku ngoma imyaka cumi n'irindwi. Hari imyaka cumi n'irindwi hagati ya 313 na 330 mu murongo wa Nero,

kandi hari imyaka cumi n'irindwi hagati y'intambara ya Raphia yo mu 217 mbere ya Kristo n'intambara ya Panium yo mu 200 mbere ya Kristo. Batatu mu bahamya bane bo mu bice bya cumi na rimwe kugeza kuri makumyabiri na kabiri bagaragaza neza hagati yabyo nk'igice cya cumi n'irindwi. Ni cyo gituma amateka ahishwe yo mu murongo wa mirongo ine ashwirwaho ishusho mu mirongo ya cumi na rimwe kugeza kuri makumyabiri na kabiri yo muri icyo gice nyine, kandi abahamya bane bo mu bice bya cumi na rimwe kugeza kuri makumyabiri na kabiri bahuzwa n'iyi mirongo nyine. Isohozwa rya buri buhanuzi butatu bw'imyaka 250 rihura n'ayo mateka nyine. Hagati harashimangirwa nk'ikimenyetso cy'inzira, kandi by'umwihariko hagaragazwa nk'ikigereranyo cy'isezerano n'ikimenyetso cy'ikimenyetso cya rubanda rw'Imana.

Daniyeli Cumi na Kabiri

Umurongo wa karindwi, uwa cumi n'umwe n'uwa cumi na kabiri yo muri Daniyeli igice cya cumi na kabiri igaragaza igihe cya nyuma cyo gushwirwaho ikimenyetso kw'abihumbi ijana na mirongo ine na bine. Umurongo wa karindwi ugaragaza itariki ya 31 Ukuboza 2023, naho umurongo wa cumi na kabiri ugaragaza itariki ya 18 Nyakanga 2020. Gutatana kuvugwa mu murongo wa karindwi kwarangiye ku wa 31 Ukuboza 2023, kukaba kwari kwaratangiye ku wa 18 Nyakanga 2020, kwagereranyijwe muri alufa na omega by'imirongo itatu y'igihe cy'ubuhanuzi iboneka muri Daniyeli 12. Umurongo wo hagati w'imyaka 1,290 ugaragaza amateka yo kuva mu 1989 kugeza ku itegeko ryo ku Cyumweru rigiye kuza vuba nk'imyaka 30, hanyuma imyaka 1,260 kugeza ku iherezo ry'igihe cy'imbabazi ku bantu. Iyo myaka mirongo itatu ihagarariye imyaka y'ubukuru bw'ubutambyi bw'abihumbi ijana na mirongo ine na bine, naho imyaka 1260 ikaba ishushanya amezi mirongo ine n'abiri y'ikigereranyo yo mu Ibyahishuwe cumi na bitatu.

Ubuhanuzi bubiri bwa 30 bukurikiwe n'imyaka igihumbi na magana abiri na mirongo itandatu ni ikimenyetso cy'ubuhanuzi bw'isezerano bubiri bwa Aburahamu na Pawulo bw'imyaka 400 na 430. Hagati y'imirongo itatu y'igihe yo muri Daniyeli 12 hagereranya ubugome bwo kwigomeka kw'inyuguti ya cumi na gatatu, ari na ko bishimangira isezerano no gushwirwaho ikimenyetso kw'abihumbi ijana na mirongo ine na bine. Iyo mirongo itatu na yo ihura n'amateka ahishwe, kandi ikongeraho undi mutangabuhamya ku ishimangirwa ry'uko iryo hagati ari ikimenyetso cy'isezerano.

Impeshyi n'Impeshyi y'Itumba

Hamwe n'iyi mirongo yose tugomba gushyiramo abahamya batatu b'iminsi mikuru yo mu mpeshyi n'iyi mu gihe cy'isarura, iboneka mu Balewi makumyabiri na gatatu, ihujwe kandi ikomatanyijwe n'igihe cya Pentekote mu mateka y'umusaraba. Aho ngaho igice ni makumyabiri na gatatu, kikaba ikimenyetso cy'umurimo wa Kristo wo gukiranura. Icyo gice kigizwe n'imirongo mirongo ine n'ine, mu buryo bw'ikigereranyo igahagararira ku ya 22 Ukwakira 1844. Ku ya 22 Ukwakira hahagarariye iminsi 22 yo mu kwezi k'Ukwakira, itangirana n'umunsi wa mbere igasoza ku munsi wa makumyabiri na kabiri, bityo ikitwaza ibimenyetso by'inyuguti z'Igiheburayo. Ukwakira kuba ukwezi kwa cumi, iyo kugwijwe n'umunsi wa makumyabiri na kabiri bingana na 220.

Muri kalendari y'Abaheburayo, umunsi wa cumi w'ukwezi kwa karindwi wari Umunsi w'Impongano, kandi incuro icumi za karindwi ni mirongo irindwi, ikaba ikimenyetso cy'igihe cy'igeragezwa. Ibyo bihe by'imyaka ibihumbi bibiri na magana atatu byarangiyeye mu 1844 igihe marayika wa gatatu yahageraga, nk'uko byari byaragereranyijwe n'itegeko rya gatatu ryatangije icyo gihe. Hari ibyumweru mirongo irindwi byagenwe nk'igihe cy'igeragezwa, icyo gihe bihabwa Isirayeli ya kera nyakuri mu itangira ry'iminsi 2,300, kandi ku iherezo ry'iyi minsi igihe cy'igeragezwa cya Isirayeli ya none ya mwuka cyashushanyijwe n'umunsi wa cumi w'ukwezi kwa karindwi, uhwanyeye na mirongo irindwi. Ukwakira 22, 1844 gushushanya itegeko ryo ku Cyumweru rigiye kuza vuba, kandi ni aho imyaka mirongo irindwi y'ikigereranyo y'igihe cy'igeragezwa irangirira ku Badiventisiti b'Umunsi wa Karindwi, nk'uko byagenze ku Bayuda ubwo Sitefano yaterwaga amabuye.

1844 igereranya igihe abamarayika babiri bageze, uwa kabiri aje mu gihe cyo gutenguha kwa mbere, naho uwa gatatu aze mu gihe cyo gutenguha gukomeye. "44" igereranya ubutumwa bw'impande ebyiri nk'uko bugaragazwa n'umurongo wa mirongo ine na kane wo muri Daniyeli cumi n'umwe uvuga inkuru ziturutse iburasirazuba n'amajyaruguru. Abalewi makumyabiri na batatu igizwe n'imirongo mirongo ine n'ine igabanya iminsi mikuru yera mu mpeshyi n'iya mu gihe cy'umuhindo. Iyo mirongo mirongo ine n'ine igereranya ubutumwa bw'impande ebyiri. Ibyo bihe byombi bigaragazwa n'imirongo makumyabiri n'ibiri kuri buri kimwe, bityo iminsi mikuru yombi, iy'impeshyi n'iy'umuhindo, igahagararira inyuguti makumyabiri n'ebyiri z'ikirangaminsi cy'Abaheburayo. Igihe abo bahamya babiri b'imirongo makumyabiri n'ibiri bahujwe hamwe n'igihe cya Pentekote, bitanga urwego rw'intambwe eshatu.

Intambwe ya mbere ni ikimenyetso cy'inziro kigizwe n'ibice bitatu bikurikirwa n'iminsi itanu, nk'uko bimeze no ku cya nyuma muri ibyo bimenyetso bitatu by'inziro. Ikimenyetso cy'inziro cyo hagati ni iminsi mirongo itatu y'inyigisho zitangwa na Kristo imbonankubone hamwe n'abasigwa kugira ngo babe abatambyi bo gukorera mu itorero rinesha. Abalewi makumyabiri na gatatu hahuzwa n'amateka ahishwe yo mu murongo wa mirongo ine.

Aho hagati

Hagati y'umurongo wa Itangiriro uhera ku gice cya cumi na kimwe ukagera ku gice cya makumyabiri na kabiri ni igice cya cumi na karindwi, aho intambwe ya kabiri y'isezerano rya Aburahamu rigizwe n'intambwe eshatu n'ikimenyetso cyo gukebwa byashyiriweho. Hagati nyir'izina h'imirongo yose iri mu gice cya cumi na kimwe kugeza ku cya makumyabiri na kabiri ni Itangiriro 17:22:

Ariko isezerano ryanjye nzarishinga na Isaka, uwo Sara azakubyarira muri iki gihe cyagenwe umwaka utaha. Nuko arangije kuvugana na we, Imana izamuka iva kuri Aburahamu. Itangiriro 17:22.

Imana yatangiye kubwira Aburahamu mu murongo wa mbere, irangiza ikiganiro cyayo mu murongo wa makumyabiri na kabiri; bityo ikiganiro cyose cy'isezerano ryo gukebwa gishyirwa mu rwego rw'ubuhanuzi rw'inyuguti makumyabiri na ebyiri z'inyuguti z'Igiheburayo, mu gihe insanganyamatsiko y'iyi mirongo makumyabiri na ibiri yari umuhango wo gukebwa wagombaga

gukorwa ku muni wa munani. Intima cyangwa igice cyo hagati cy'uwu murongo wo mu Itangiriro ni isano ry'isezerano ry'Imana n'abihumbi ijana na mirongo ine na bine, nk'uko byagereranyijwe n'isezerano rya Aburahamu ryo gukebwa. Hagati y'umurongo w'ibice by'Itangiriro kuva ku gice cya cumi na kimwe kugeza ku cya makumyabiri na kabiri ni igice cya cumi na karindwi, kandi hagati nyakuri y'icyo gice ni umurongo wa makumyabiri na kabiri aho Imana ihagarika ikiganiro cyayo cy'isezerano na Aburahamu, bityo igashyira icyo gice cyo hagati mu rwego rw'inyuguti z'Igiheburayo makumyabiri na ebyiri. Kandi hagati y'iyi mirongo makumyabiri na ibiri, byanze bikunze, ni umurongo wa cumi na umwe.

Kandi muzakebya uruhu rw'imyanya y'ibanga yanyu; kandi ibyo bizaba ikimenyetso cy'isezerano riri hagati yanjye namwe. Itangiriro 17:11.

Ahantu h'inkingi z'amasomo ane yo mu bice bya cumi na kimwe kugeza kuri makumyabiri na kabiri byo muri Bibiliya bisaba imirongo itatu kugira ngo igitekerezo cy'iyi nkingi cyuzure.

Iri ni ryo sezerano ryanjye, muzarinda hagati yanjye namwe n'urubyaro rwawe ruzagukomokaho: buri mwana w'umuhungu wo muri mwe aze akebwe. Kandi muzakebe uruhu rw'inkindi zanyu; kandi ibyo bizaba ikimenyetso cy'isezerano riri hagati yanjye namwe. Kandi ufite iminsi umunani y'amavuko azakebwa muri mwe, buri mwana w'umuhungu mu bihe by'urubyaro rwanyu, uwavukiye mu rugo, cyangwa uguzwe n'amafaranga ku munyamahanga wese, utari uwo mu rubyaro rwawe. Itangiriro 17:10–12.

Ikimenyetso ni ikimenyetso ndangamurage, kigereranya ibendera. Uyu murongo uvuga iby'icyo ibendera rigereranya, ari bo bamwe n'ibihumbi mirongo ine na bine. Umwana w'umuhungu yagombaga gukebwa amaze iminsi umunani avutse, nk'uko isezerano rya Nowa ryari rifitanye isano n'abantu umunani bari mu nkuge; bityo hakifashishwa umubare umunani kugira ngo isezerano rya Nowa rihuzwe n'isezerano rya Aburahamu. Bagomba kuba Abafiladelfiya, kuko bagomba gukebwa, ibyo Pawulo agaragaza nk'ikimenyetso cyo kubambwa kwa kamere ya muntu. Iyo kamere ya muntu ibambwe, Ubumana bwa Kristo buba imbere, kandi uko guhuzwa ni ko kuri ibendera; kuko nk'uko Mushiki wa White abivuga ati: “Iyo imico ya Kristo imaze kugaragarira mu buryo bwuzuye mu bana Be, ni bwo azagaruka kubajyanira.”

“Kamere ya muntu yononekaye rwose, kandi iciriweho urubanza rukwiriye n'Imana yera. Ariko umunyabyaha wihana yateguriwe uburyo bwo gukizwa, kugira ngo kubwo kwizera impongano y'Umwana w'Imana w'ikinege, ahabwe imbabazi z'ibyaha, abarweho gukiranuka, ahabwe kwakirwa mu muryango wo mu ijuru, kandi ahinduke umuragwa w'ubwami bw'Imana. Guhindurwa kw'imico gukorwa n'imbaraga z'Umwuka Wera, ukorera mu muntu, ukamubibamo kamere nshya, hakurikijwe icyifuzo cye no kwemera kwe ko ibyo bikorwe. Ishusho y'Imana isubizwamo mu bugingo, kandi umunsi ku wundi akomezeshwa kandi agahabwa gushya n'ubuntu, kandi agashobozwa kurushaho kandi mu buryo butunganye kurushiriza kugaragaza imico ya Kristo mu gukiranuka no mu kwera nyakuri.”

“Amavuta akenewe cyane n'abagereranywa n'abakobwa b'abapfu, si ikintu cyo gusigwa inyuma. Bakeneye kwinjiza ukuri mu buturo bw'ubugingo, kugira ngo kubone kubasukura, kubatunganya no kubezaho. Icyo bakeneye si inyigisho z'amagambo gusa; ni inyigisho zera za Bibiliya, zitari inyigisho zidakomeye kandi zitatanye, ahubwo ni ukuri kuzima gufitanye isano

n'inyungu z'iteka zose zishingiye kuri Kristo. Muri we ni ho hari gahunda yuzuye y'ukuri kw'Imana. Agakiza k'ubugingo, kabonerwa mu kwizera Kristo, ni ko shingiro n'inkingi by'ukuri. Abakoresha kwizera nyakuri muri Kristo bakugaragaza binyuze mu kwezwa kw'imico yabo no mu kumvira amategeko y'Imana. Basobanukirwa yuko ukuri nk'uko kuri muri Yesu kugera mu ijuru kandi kugahobera iteka ryose. Basobanukirwa ko imico y'Umukristo ikwiriye kugaragaza imico ya Kristo, kandi ikuzura ubuntu n'ukuri. Bahabwa amavuta y'ubuntu, akomeza umucyo utazigera uzima. Mwuka Wera uri mu mutima w'umwizera amutunganya rwose muri Kristo. Si ikimenyetso gifatika ko umugabo cyangwa umugore ari Umukristo kuko agaragaza ibyiyumvo bikomeye igihe ari mu bihe bikangura amarangamutima. Ufite ishusho ya Kristo afite mu bugingo bwe ikintu cyimbitse, gihamye kandi gihoraho, nyamara akaba azi intege nke ze bwite, kandi ntashukwe ngo ayobwe na Satani ngo yiringire ubwe. Afite ubumenyi bw'ijambo ry'Imana, kandi azi ko afite umutekano gusa igihe ashuye ukuboko kwe mu kuboko kwa Yesu Kristo kandi agakomeza kumufatiraho ashikamye.”

“Imico ihishurwa n'ibihe by'ingorane. Ubwo ijwi riranguruye kandi rivuganye ubwira ryatangazaga mu gicuku riti: ‘Dore umukwe araje; nimusohoke mujye kumusanganira,’ ba bakobwa b'inkumi bari basinziriye barakangutse bava mu bitotsi byabo, maze biragaragara abari bariteguye iby'iyi gahunda. Impande zombi zafashwe zitunguranye, ariko rumwe rwari rwiteguye iyo ntabaza, urundi rusangwa rutiteguye. Imico ihishurwa n'ibihe umuntu anyuramo. Ibihe by'amage bituma igipimo nyakuri cy'imico kigaragara. Ibyago bimwe bitunguranye kandi bitari byitezwe, kubura uw'umuntu akunda, cyangwa ikindi gihe cy'amage, indwara runaka ititezwe cyangwa umubabaro ukomeye, ikintu cyose gishyira ubugingo imbonankubone n'urupfu, kizagaragaza ukuri kw'imbere kw'imico. Bizahishurwa niba koko hariho kwizera nyakuri amasezerano y'ijambo ry'Imana cyangwa ntakwo. Bizahishurwa niba ubugingo bushyigikiwe n'ubuntu, niba mu kibindi harimo amavuta afatanyije n'itara.”

“Ibihe byo kugeragezwa bibaho ku bantu bose. Twitwara dute igihe turi mu igerageza no mu kwemezwa n'Imana? Amatabaza yacu arazima? Cyangwa turacyayakomeza yaka? Mbese twiteguye buri cyihutirwa cyose kubw'isano dufitanye na We wuzuye ubuntu n'ukuri? Ba bakobwa batanu b'abanyabwenge ntibashoboraga guha ba bakobwa batanu b'abapfu ubuziranenge bw'imico yabo. Imico igomba kuremwa natwe ubwacu, buri muntu ku giti cye. Ntishobora kwimurirwa ku wundi, n'iyi nyirayo yaba yiteguye kwemera icyo gitambo. Hari byinshi dushobora gukoranira mu gihe imbabazi zikiriho. Dushobora kugaragaza imico ya Kristo. Dushobora guha abari mu buyobe imiburo y'ukuri. Dushobora gucyaha no gukebura, twihanganana rwose kandi twigisha inyigisho z'Ibyanditswe Byera, tukazegereza umutima. Dushobora kugaragaza impuhwe zivuye ku mutima. Dushobora gusabana no gusabiranira. Kubaho mu mibereho yitonze, no gukomeza imvugo yera, dushobora gutanga urugero rw'icyo Umukristo akwiriye kuba cyo; ariko nta muntu ushobora guha undi ishusho y'umwihariko w'imico ye. Reka dutekereze neza ku kuri yuko tugomba gukizwa, atari nk'amatsinda, ahubwo nk'abantu ku giti cyabo. Tuzacirwa urubanza dukurikije imico twiremeyemo. Birateye akaga kwirengagiza gutegurira ubugingo ubuziraherezo, no gusubika kwiyunga n'Imana kugeza ku buriri bw'urupfu. Ni mu byo dukora buri muni mu mibereho, ni no mu mwuka tugaragaza, ni ho tugena iherezo ryacu ridashira. Uwizerwa muri bike cyane, aba ari uwizerwa no muri

byinshi. Niba twaragize Kristo icyitegererezo cyacu, niba twaragenze kandi tugakora nk'uko yaduhaye urugero mu mibereho ye bwite, tuzashobora guhangana n'ibitunguranye bikomeye bizatugeraho mu mibereho yacu, kandi tuvuge duturutse ku mutima tuti: 'Si ibyo njye nshaka, ahubwo ibe ari ibyo Wowe ushaka.'”

“Ni mu gihe cy'igeragezwa, ari cyo gihe turimo kubamo, tugomba gutekereza mu ituze amagambo y'agakiza, kandi tukabaho dukurikije ibisabwa byashyizweho mu Ijambo ry'Imana. Tugomba kwiwigisha no kwitoza, isaha ku yindi n'umunsi ku munsi, binyuze mu myitozo yitonze, kugira ngo dusohoze buri nshingano yose. Tugomba kumenyana n'Imana na Yesu Kristo uwo yatumye. Muri buri kigeragezo ni amahirwe yacu kwishingikiriza kuri uwo wavuze ati: 'Afate imbaraga zanjye, kugira ngo agirane nanjye amahoro; kandi azagirana nanjye amahoro.' Umwami avuga ko arushaho kugira ubushake bwo kuduha Umwuka Wera kuruta uko ababyeyi bagira ubw'umugati baha abana babo. Nuko rero, tube dufite amavuta y'ubuntu mu nzabya zacu hamwe n'amatara yacu, kugira ngo tutazabarirwa mu bagereranywa n'abakobwa b'abapfapfa, batari biteguye gusohoka bajya guhura n'umukwe.” Review and Herald, 17 Nzeri 1895.

Ikimenyetso cy'abantu ibihumbi ijana na mirongo ine na bine, bagereranyijwe no gukebwa kwa Aburahamu n'imitima umunani bari mu nkuge, ni ba bakobwa b'abanyabwenge bo mu mugani, bagaragaza mu buryo butunganye imico ya Kristo mu gihe cy'amakuba yenda kuza. Birakwiriye rwose ko Mushiki wa White yasoreje kuri uwo murongo yifashishije Yesaya, kuko uwo ari umurongo werekeza mu buryo butaziguye ku gihe cyo gushyirwaho ikimenyetso kw'abo bantu ibihumbi ijana na mirongo ine na bine.

Muri uwo munsi mwaririmbe mumuririmbe muti: Uruzabibu rw'umuvinyu utukura. Ni jye Uwiteka ururinda; nzaruvomera buri mwanya wose; kugira ngo hatagira urwangiza, nzarurinda ku manywa na nijoro. Uburakari ntiburi muri jye; ni nde wahagarika imbere yanjye amahwa n'ibitovu ku rugamba? Nabyinjiramo nkabinyuramo, nkabituraniriza icyarimwe. Cyangwa areke afate ku mbaraga zanjye, kugira ngo agirane nanjye amahoro; kandi azagirana nanjye amahoro. Azatuma abakomoka kuri Yakobo bashorera imizi: Isirayeli izashisha kandi ishikubuke, yuzuze isi yose imbutu. Mbese yamukubise nk'uko yakubise abamukubise? Cyangwa yishwe nk'uko hishwe abishwe na we? Mu rugero, igihe ikuze, uzayiburanishiriza; ahosha umuyaga wayo ukaze ku munsi w'umuyaga w'iburasirazuba. Ni cyo gituma ubugome bwa Yakobo buzahanagurwa; kandi iyi ni yo mbuto yose yo gukuraho icyaha cye: igihe ahindura amabuye yose y'igicaniro kuba nk'amabuye y'ingwa amenaguwe mo ibice, insengero z'ibigirwamana n'ibishushanyo ntibizongera guhagarara. Ariko umudugudu ukikijwe n'inkike uzasigara ari umusaka, kandi ubuturo buzatereranwa, busigare nk'ubutayu: ni ho inyana izarishiriza, kandi ni ho izaryama, ikamaraho amashami yaho. Igihe amashami yaho azaba yumye, azavunagurwa: abagore bazaza bayatwikishe umuriro: kuko ari ubwoko butagira ubwenge; ni cyo gituma Uwayiremye atazayigirira imbabazi, kandi Uwayibumbye atazayereka ubuntu. Yesaya 27:2–11.

“Umunsi w'umuyaga uturutse iburasirazuba,” igihe ubugome bwa Yakobo burimo gukurwaho, kandi irindi tsinda ry’“abantu badafite ubwenge” ririmo gukoranywa ngo ritwikirwe, ni cyo gihe cyo gushyirwaho ikimenyetso kw'abihumbi ijana na mirongo ine na bine. Muri icyo gihe, ushaka

kugirana amahoro na Kristo ashobora kubikora, ariko imigendekere ya nyuma irihuta.

Abatambyi bagombaga kuba bafite imyaka mirongo itatu y'amavuko igihe batangiraga gukora umurimo, kandi ba bihumbi ijana na mirongo ine na bine ni ubwami bw'abatambyi bwa Petero, bavugurura isezerano bagirana n'Imana mu minsi y'imperuka.

Namwe kandi, nk'amabuye mazima, mwubakwa ngo mube inzu y'umwuka, ubupadiri bwera, kugira ngo mutambe ibitambo by'umwuka byemerwa n'Imana ku bwa Yesu Kristo. 1 Petero 1:5.

Abatambyi bari barateguriwe gukorera mu muhango wo gusigwa wamaze iminsi umunani; ni cyo gituma umubare umunani ari ikimenyetso cy'ubutambyi bwazizwe buri mu nkuge.

Inkoni ya Aroni

Ubutambyi bwazizwe bw'abo ibihumbi ijana na mirongo ine na bine bugereranywa mu Isanduku y'Isezerano nk'inkoni ya Aroni yasohotseho amashami. Igihe inkoni ya Aroni yasohotseho amashami, yagaragaje itandukaniro hagati ya Aroni n'izindi nkoni z'imiryango ya Isirayeli zitasohotseho amashami. Mu Byanditswe, imvura ni yo ituma ibimera bisohora amashami.

Abahanuzi bose bavuga iby'iminsi y'imperuka, bityo inkoni ya Aroni y'ubutambyi ishushanya gusigwa kw'abihumbi ijana na mirongo ine na bine mu mimerere ihura na Eliya i Karumeli n'Abamillerite mu mwaka wa 1844. Igaragaza igihe habaho itandukaniro risobanutse neza hagati y'ubutumwa bw'ukuri n'ubw'ibinyoma bw'imvura y'itumba. Iryo tandukaniro ryashyizwe ahagaragara na Yoweli igihe agaragaza ko "vino nshya" ikuweho ku itsinda rimwe. Itsinda vino nshya ikuweho mu kanwa karyo ni abasinzi ba Efurayimu bavugwa na Yesaya. Ni na bo kandi bashinje abigishwa ko basinze kuri Pentekote, kandi ni bo bigometse mu 1888, bakurikije ba se, ari bo bigometse mu 1863. Iyo mirongo yose y'ubuhanuzi ihura n'umurongo mushiki wacu White avuga ko ubaho igihe isi imenya ko Abadivantisiti bamaze nk'imyaka ijana na makumyabiri n'itanu bazi iby'udupira tw'umuriro twa Nashville kandi ntacyo babivuzeho.

8, Mirongo Inani na 81

Umubare mirongo itatu n'umubare umunani ni ibimenyetso by'ubutambyi bw'abihumbi ijana na mirongo ine na bine, ari bo ibendera ry'iminsi y'imperuka rigereranya ihuriro ry'Ubumana n'ubumuntu. Umubare umunani ni kimwe cya cumi cy'umubare mirongo inani, ari wo mubare w'abatambyi mirongo inani b'intwari bo, hamwe n'umutambyi mukuru, bahanganye n'umwami Uziya, wagerageje gutwikira imibavu ahera. Mirongo inani n'umwe bigereranya Ubumana bwahujwe n'ubumuntu mu rwego rw'ubutambyi bw'itorero rinesha. Amateka yo kwigomeka kwa Uziya ahuza ubwo butambyi bwa mirongo inani n'umwe n'akaga nyako gahura no kwigomeka kwa Tolomayi, ako kabaye ako kanya nyuma y'urugamba rwa Rafia. Abahanuzi bose bagaragaza iminsi y'imperuka, bityo ubutambyi bw'Ubumana bwahujwe n'ubumuntu, ari bwo butambyi bw'itorero rinesha bugizwe n'abatambyi b'abantu mirongo inani n'Umutambyi Mukuru umwe w'Imana, bugaragazwa mu mateka yatangiye mu wa 2014 igihe Intambara yo muri Ukraine yatangizwaga.

Igice cyo hagati mu murongo w'ibice cumi na bibiri bya Itangiriro ni igice cya cumi na karindwi. Umurongo wo hagati muri uwo murongo w'ibice cumi na bibiri ni umurongo wa makumyabiri na kabiri. Umurongo wa makumyabiri na kabiri ugaragaza iherezo risobanutse ry'ikiganiro hagati y'Imana na Aburahamu cyatangiye ku murongo wa mbere, bityo ugashyiraho umurongo wa makumyabiri na kabiri nk'iherezo ry'umurongo w'ubuhanuzi ufite ikimenyetso cy'inyuguti makumyabiri na ebyiri z'inyuguti z'Igiheburayo. Umurongo wo hagati w'umurongo w'imirongo makumyabiri na ibiri ni umurongo wa cumi n'umwe, na wo ukaba ari wo wo hagati mu mirongo itatu igaragaza ikimenyetso cy'abihumbi ijana na mirongo ine na bine. Bityo, umurongo wa cumi n'umwe ni wo wo hagati mu mirongo itatu itandukanye, kandi umurongo wa cumi n'umwe utanga ukuri kw'ibanze kutari gusa kw'imirongo makumyabiri na ibiri, ahubwo no kw'imirongo itatu urimo, bityo ugashyiraho imirongo ya cumi n'umwe na makumyabiri na kabiri nk'intangiriro n'iherezo by'igitekerezo cy'ingenzi. Ni cyo gituma, umurongo wa cumi n'umwe kugeza ku wa makumyabiri na kabiri mu gice cya cumi na karindwi ari wo nsanganyamatsiko y'ibanze y'ibice cya cumi na kimwe kugeza ku cya makumyabiri na kabiri.

Igice cyo hagati hagati y'igice cya cumi na kimwe n'icya makumyabiri na kabiri mu gitabo cya Matayo ni igice cya cumi na gatandatu.

Nuko ategeka abigishwa be kutabwira umuntu uwo ari we wese ko ari we Yesu Kristo. Matayo 16:20.

Nk'uko no mu gice cyo hagati cya Itangiriro, umurongo wa makumyabiri uranga iherezo ry'ikiganiro cyihariye cyatangiriye ku murongo wa cumi na gatatu, ubwo Kristo n'abigishwa bageraga i Kayisariya ya Filipo.

Yesu ageze mu gihugu cy'i Kayisariya ya Filipo, abaza abigishwa be ati: "Abantu bavuga ko Jyewe, Umwana w'umuntu, ndi nde?" Baramusubiza bati: "Bamwe bavuga ko uri Yohana Umubatiza; abandi bati ni Eliya; abandi bati ni Yeremiya, cyangwa umwe mu bahanuzi." Arababaza ati: "Ariko mwebweho, muvuga ko ndi nde?" Simoni Petero aramusubiza ati: "Uri Kristo, Umwana w'Imana ihoraho." Yesu aramusubiza ati: "Urahariwe, Simoni mwene Yona, kuko atari umubiri n'amaraso byaguhishuriye ibyo, ahubwo ni Data uri mu ijuru. Nanone ndakubwira yuko uri Petero, kandi kuri urwo rutare ni ho nzubaka Itorero ryanjye; kandi amarembo y'ikuzimu ntazarinesha. Kandi nzaguha imfunguzo z'ubwami bwo mu ijuru; kandi icyo uzaboha mu isi kizaba kiboshywe no mu ijuru; kandi icyo uzabohora mu isi kizaba kibohowe no mu ijuru." Hanyuma ategeka abigishwa be kutagira umuntu n'umwe babwira ko ari we Yesu Kristo. Matayo 16:13–20.

Rafiya na Paniyumu

Si koko gusa ko igice cyo hagati cya Matayo kigaragaza ikiganiro n'insanganyamatsiko bitandukanye, ahubwo nk'uko ikimenyetso cy'isezerano cyo mu buhamya bwa Itangiriro gihura n'intambara ya Raphia, ni ko ikiganiro cya Matayo kibera i Kayisariya Filipo, ari ho Paniyumu. Paniyumu yo mu murongo wa cumi na gatanu wa Daniyeli cumi n'umwe ni yo hagati y'umurongo wa Matayo w'ibice cumi na bibiri, kandi Raphia yo mu murongo wa cumi na umwe wa Daniyeli cumi n'umwe ni yo hagati y'umurongo wa Itangiriro w'ibice cumi na bibiri.

Imyaka 250 yatangiye mu wa 457 mbere ya Kristo yarangiye mu wa 207 mbere ya Kristo, ari ryo hagati ya Rafiya yo ku murongo wa cumi n'umwe na Panyumu yo ku murongo wa cumi na gatanu, ari ho ikimenyetso cy'ukekwaho kwa Aburahamu n'icyo Petero yatuye Mesiya bihurira. Mu murongo wo mu gitabo cya Matayo, Petero arimo guhamya ko yamenye Kristo, Umwana w'Imana, mu mubatizo We.

Simoni bisobanura “uwumva,” kandi Barjona bisobanura “umwana w'inuma.” Simoni yari uwumvise ubutumwa bw'umubatizo wa Kristo, igihe Mwuka Wera yamanukaga afite ishusho y'inuma. Umubatizo wa Kristo washushanyaga ku buryo bw'ubuhanuzi itariki ya 11 Kanama 1840, igihe marayika ukomeye wo mu Iyahishuwe 10 yamanukaga. Uwo marayika ni na we wamanutse ku wa 9/11. Petero ahagarariye abemera ko 9/11 ari ubutumwa bw'igeragezwa bw'igihe cy'ab'inkomoko y'abo ijana na mirongo ine na bane.

Petero ahagarariye abashyira mu bikorwa uburyo bw'“umurongo ku murongo.” Ni “umuhungu” w'inuma; bityo rero, nk'umuhungu, mu kimenyetso ahagarariye igisekuru cya nyuma. Petero ni ikimenyetso cy'igisekuru cya nyuma, kandi mu mibare y'ikimenyetso y'izina rye ahagarariye ibihumbi ijana na mirongo ine na bine. Petero ahagarariye igisekuru cya nyuma cyumva ubutumwa bw'uguhabwa imbaraga igihe Kristo agaragaye mu murongo w'ubuhanuzi. Petero yamenye ubutumwa bujyanye n'umubatizo wa Kristo, bityo Petero ashobora kumenya Yesu nk'Uwasizweho amavuta, ari we Mesiya mu Giheburayo na Kristo mu Kigiriki. Petero ahagarariye abumva ko marayika wo mu Byahishuwe 18 wamanutse kuri 9/11, yari yaranamanutse no ku wa 11 Kanama 1840. Petero ahagarariye abumva 9/11 nk'ikirango cy'inzira gishyirwaho gusa n'ubuhamya bw'imirongo ibiri cyangwa itatu.

Kwatura kwa Petero ni uko 9/11 kugaragaza ukuza kwa ishyano rya gatatu, ari ryo butumwa bw'igeragezwa ku gisekuru cya nyuma. Aho ni ho izina rihindurirwa. Aburahamu ari i Raphia, naho Petero ari i Panium, mbere gato y'umusaraba. Hagati ya Panium n'umusaraba Petero azasura Umusozi wo Guhindurirwaho isura. Ni i Panium aho Simoni yahinduriwe kuba Petero igihe yatangaga ukwatura kwe kwerekeye ubutumwa bw'igeragezwa bw'igisekuru cye. Ku bihumbi ijana na mirongo ine na bine, ubwo butumwa bw'igeragezwa ni Islamu y'ishyano rya gatatu ryageze mu mateka y'ubuhanuzi kuri 9/11.

Intangiriro yo kugeragezwa kw'Abadiventisiti yatangiye kuri 9/11, kandi ku iherezo ry'igeragezwa ry'Abadiventisiti ubutumwa bw'Isilamu bwo muri marira ya gatatu bugaragaza igihe n'ahantu izina rya Simoni rihindurirwa. Ubutumwa Petero asobanukirwa ku iherezo, bwagereranyijwe n'ubutumwa bwa 9/11 ku ntangiriro, ni ubutumwa bukosowe bw'imipira y'umuriro ya Nashville. Aho ni ho umunsi mukuru w'impanza ugera, ujyanye no kuzamurwa kw'ikimenyetso n'urugi rufunze rw'Umunsi w'Impongano.

Tuzakomeza ibi bintu mu nyandiko itaha.